

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Наукове товариство студентів, аспірантів,
докторантів і молодих вчених СумДУ

ПЕРШИЙ КРОК У НАУКУ

Матеріали
ІХ студентської конференції
(Суми, 25 лютого 2018 року)

Суми
Сумський державний університет
2018

ПСИХОЛОГІЯ МАНІПУЛЮВАННЯ

Солдатенко А., *студентка*; СумДУ, гр. ПЛ-71

Психологічне маніпулювання – тип психологічного впливу, що орієнтований на зміну свідомості та поведінки іншої людини або групи. Виходячи з того, що психологічний вплив є обов'язковим елементом будь-якої соціальної взаємодії, не слід оцінювати всі маніпулятивні техніки як безумовно негативні. Однією з важливих умов, у даному випадку, є повага до права людини прийняти або відхилити певний психологічний вплив. Спеціалісти з маніпулятивних технологій використовують значну кількість методів та технік. Знання про механізми маніпулювання психікою дає можливість протистояти небажаним впливам.

Одна з маніпулятивних технік ґрунтуються на ефекті Барнума (Форера). У 1948 році психолог Бертрам Форер провів експеримент зі своїми студентами, метою якого було максимально точно охарактеризувати особистість кожного. В результаті учні оцінили точність даного тесту на 4,3 бали з 5. Але досягти таких високих результатів психологу допомогли не спеціально підібрані психологічні тести або тривалі розрахунки, а банальні фрази з гороскопу, наприклад такі: «Ви дуже потребуєте, щоб інші люди любили і захоплювалися вами. Ви досить самокритичні. У вас є багато прихованих можливостей, які ви так і не використали собі на благо. Хоча у вас є деякі особисті слабкості, в цілому ви здатні ними нівелювати. Хоча ви є впевненим та серйозним, насправді ви часто хвилюєтесь та відчуваєте невпевненість. Часом вас охоплюють серйозні сумніви, чи прийняли ви правильне рішення або зробили правильний вчинок. Ви віддаєте перевагу різноманітності, рамки та обмеження викликають у вас невдоволення. Також ви пишаєтесь тим, що мислите незалежно; ви не приймаєте чужих тверджень на віру без достатніх доказів. Ви зрозуміли, що бути занадто відвертим з іншими людьми – не дуже мудро. Іноді ви екстравертні, привітні та товариські, іноді ж – інтровертні, обережні та стримані. Деякі з ваших прагнень досить нереалістичні. Втім одна з ваших головних життєвих цілей – стабільність».

Сутність експерименту полягала у тому, що риси та особливості, наведені у прикладі вище, є характерними для більшості людей, тому що відображають деякі загальні соціально-психологічні характеристики людини як соціальної істоти.

Втім, при деяких додаткових умовах (стрес, шок, вплив авторитету, обмаль часу тощо) людина не має здатності або змоги критично оцінити отриману інформацію, тому надмірно довірливо ставиться до неї, потрапляючи, таким чином, під вплив шахраїв, що, у свою чергу, може привести до надмірних моральних або матеріальних збитків.

Значна кількість псевдо астрологів, екстрасенсів та інших шарлатанів використовують даний ефект у своїй роботі. Вони формулюють для своїх жертв дуже розпливчасті і не точні фрази, які за своєю суттю можуть бути приписані будь-якій іншій особі, тим самим створюючи ілюзію точності результатів. Крім цього, довіру викликає індивідуальна орієнтованість певних висловлювань, тобто переконаність у тому, що вони були розроблені спеціально для конкретної людини з урахуванням всіх її особливостей. Впевненості додає також позитивний характер висловлюваних фраз, адже кожному подобається чути приємні слова у свою адресу.

Таким чином, шарлатани є дійсно хорошими психологами, що активно використовують у своїй діяльності різноманітні маніпулятивні техніки, добре вміють побудувати емоційний контакт та надзвичайно чітко розуміють стан свого співрозмовника. Вони знають, яку техніку використовувати і як саме побудувати розмову зі своєю жертвою, щоб діалог став продуктивним і приніс прибуток.

1. Dickson, D. H. and I. W. Kelly. "The "Barnum Effect" in Personality Assessment: A Review of the Literature," *Psychological Reports*, 1985, 57, 367-382.
2. Эффект Баумана. Методы, которые используют экстрасенсы [Электронный ресурс] // *Mental engineering*. – Режим доступа : http://www.mental-engineering.com/2013/04/blog-post_2346.html.

Керівник: Іванова Т.В., доцент, канд. психол. наук